

Ілійчук Л.В. Формування духовності особистості у процесі соціалізації як стратегічний напрям реформування освіти в Україні. Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции: сборник материалов V Междунар. науч.-практ. конф.: в 2 ч. / под. общ. ред. М.Э.Чесновский. Брест: БрГУ, 2011. Ч. 2. С. 95-99.

Л.В.ІЛІЙЧУК

Україна

м. Івано-Франківськ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті наголошено на важливості формування духовності особистості у процесі соціалізації, обґрунтовано необхідність реформування системи освіти в Україні як пріоритетної сфери духовного розвитку суспільства, визначено основні напрями освітньої політики держави щодо забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, подолання і попередження наслідків духовної кризи в українському суспільстві.

Останні глобальні прояви тероризму, антицивілізаційні рухи в масштабах усієї людської спільноти, тенденції всезначнішої поляризації на багатих і бідних у контексті розвитку глобалізаційних процесів актуалізують проблеми світоглядних аспектів моральності й духовності всього людства і окремої людини. Адже соціально-економічні, політичні, правові зміни у загальнопланетарному масштабі стають причиною трансформації суспільних та індивідуальних соціальних цінностей і норм, важливість становлення і функціонування яких у суспільстві заснована на загальноприйнятих положеннях, згідно яких ціннісні орієнтації, з однієї сторони, утворюють основу культури і забезпечують інтеграцію суспільства, а з іншої – є необхідною якістю особистості і вищим рівнем мотивації та регуляції її поведінки. У таких умовах визначення духовності як провідної характеристики людини, її духовних пріоритетів, обґрунтування системи цінностей, що мають лягти в основу життя виступають на передній план усього процесу її соціалізації [6, с.7], яка є процесом засвоєння індивідом знань, досвіду, норм і цінностей, включення його до системи соціальних зв'язків та відносин, необхідних для його

становлення і життєдіяльності у суспільстві.

У сучасних умовах соціалізація, яка є двостороннім взаємообумовленим процесом взаємодії людини і соціального середовища, що передбачає її включення у систему суспільних відносин шляхом засвоєння соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість характеризується глобалізацією процесів і тенденцій, обумовлюється змінами в економічній та політичних сферах життя людства. Тому формування духовності та моральності особистості в умовах соціалізації є першочерговим завданням світової громадськості, оскільки охоплює всі етапи життєвого шляху людини, протягом якого вона засвоює і використовує цінності певної культури.

Сьогодні в Україні формування духовності підростаючого покоління набуває загальнодержавного значення і потребує здійснення освітніх, соціальних та правових заходів, спрямованих на духовне становлення кожної особистості і суспільства в цілому. Оскільки духовність визначається як складний психічний феномен самоусвідомлення особистості, внутрішнє сприймання, привласнення нею сфери культури, олюднення, вrostання в неї і розуміння як власного надбання” [6, с.8], то оволодіння духовними цінностями українського народу та формування в особистості глибокої потреби у духовному розвитку є основою демократичного громадянського суспільства, фактором розвитку і духовно-моральної збалансованості ринкових відносин.

Духовне становлення українського народу значною мірою залежить від системи освіти, яка є пріоритетною сферою соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства. Тому в Законах України “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про вищу освіту”, “Про освіту” зазначається, що освіта – це основа інтелектуального, культурного, соціального, економічного та духовного розвитку суспільства і держави, а одними із її основних завдань є формування особистості з високими громадянськими якостями, створення умов для її духовного самовдосконалення, розширення інтелектуального, соціокультурного та творчого потенціалу [3]. Звідси виникає необхідність створення умов для набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [1].

Для досягнення вищезазначених цілей в Україні реалізується низка комплексних програм і концепцій, зокрема, Національна доктрина

розвитку освіти, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепція національного виховання, Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) та ін. В останній із них зазначається, що реформування освіти в Україні вимагає подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей та національного нігілізму, відірваності освіти від національних джерел, а тому стає необхідним забезпечення можливостей духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації, відтворення й трансляція культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків [1].

Формування в українського народу потреби у духовному розвитку передбачено численними документами, зокрема Декларацією “Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні”, де йдеться про те, що основною метою державної політики є створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України [2]. Тому духовне становлення українського суспільства відповідно до Рекомендацій парламентських слухань “Духовна криза суспільства і шляхи її подолання”, вимагає подолання глибокої системної кризи у всіх сферах життєдіяльності та формування гуманістично орієнтованого суспільства, в якому визначальними будуть свобода, соціальна справедливість, духовний розвиток, а для цього необхідно забезпечити інтенсифікацію духовно-інтелектуального потенціалу суспільства, пріоритетність розвитку культури, мови, науки та освіти [5]. Вищезазначене знаходить своє подальше втілення у Загальнодержавній програмі підтримки молоді на 2004-2008 рр., Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 рр., Концепції проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2009-2015 рр., які наголошують на необхідності зміцнення моральності кожної особистості, її формування на засадах духовності, загальнолюдських цінностей та національної культурної спадщини. Дані положення підтверджуються численними указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України, зокрема Указами “Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян”, “Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя”, “Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства”, “Про проведення у 2009 році в Україні “Року молоді” та ін., згідно яких Кабінету Міністрів України

доручено посилити координацію роботи міністерств, інших органів виконавчої влади у сфері реалізації державної політики у напрямі формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності.

Сьогодні держава для подолання і попередження наслідків духовної кризи в суспільстві здійснює заходи у напрямі забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, виховання в душі патріотизму і поваги до Конституції України; формування у молоді демократичного світогляду, дотримання громадянських прав і свобод, поваги до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу; самореалізації особистості; розвитку гуманістичної освіти, що ґрунтується на культурно-історичних цінностях народу, його традиціях і духовності; утвердження національної ідеї, що сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдським надбанням; формування у дітей та молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, а також духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури; формування національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури; формування здатності до самостійного мислення, суспільного вибору та діяльності, спрямованої на процвітання України; сприяння формуванню нової ціннісної системи суспільства – відкритої, варіативної, духовно та культурно наповненої, толерантної, здатної забезпечити становлення громадянина і патріота, консолідувати суспільство на засадах пріоритету прав особистості, зменшення соціальної нерівності та ін. [5].

Таким чином, духовне становлення українського суспільства, формування у підростаючого покоління високих моральних, культурних і загальнолюдських цінностей, утвердження почуття патріотизму та національної самосвідомості є пріоритетним напрямом реформування освіти в нашій державі, що є необхідним в умовах розбудови української державності, побудови громадянського суспільства, інтеграції у світове співтовариство.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: декларація від 15 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №16. – Ст.166.
3. Закон України “Про освіту”. – К.: Генеза, 1996. – 36 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України. – К., 2002. – 24с.

5. Про Рекомендації парламентських слухань “Духовна криза суспільства і шляхи її подолання”: постанова Верховної Ради України від 20 квітня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №32. – Ст.397.

6. Сухомлинська О.В. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / О.В.Сухомлинська // Позакласний час. – 2004. – №19-20. – С.7-12.